

TATAR ŞİİRİ OKUMALARI: ZÖLFET VE “YOLUNU KAYBEDEN BULUT”

Mustafa ÖNER

Özet

Çağdaş Tatar Őiirinin önde gelen temsilcisi Zölfet'in ünlü Şiirlerinden biri *Adaşkan Bolıt* “*Yolun Kaybeden Bulut*” başlığını taşır. 1986'da patlayan Çernobil nükleer santrali bu Şiirde esas temayı oluşturmaktadır. Zölfet Çernobil'in nükleer kirlenme yaratan bulutları ile Sovyet tarihini ve Tatar kimliğine birlikte Őiirine taşımaktadır.

Anahtar sözcükler: Zölfet, Tatar Şiiri, Tatar kimliği, Çernobil faciası.

Abstract

Zölfet, the poet of modern Tatar literature, is well-known for his poem *Adaşkan Bolıt* (The cloud that lost its way). The theme of the poem deals with the Chernobyl disaster, a nuclear reactor accident that occurred on 26 April 1986. Zölfet writes about the polluting clouds of Chernobyl and at the same time about the history of Soviet Union and the Tatar identity.

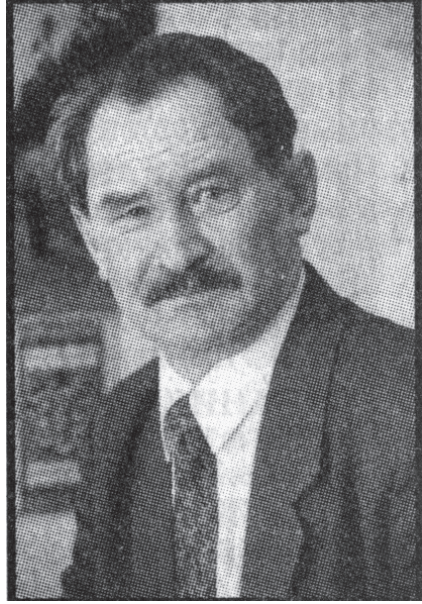
Key words: Zölfet, Tatar poetry, Tatar identity, Chernobyl disaster.

Çağdaş Tatar Şiiri, Zölfet'i (Dölfet Gosman oğlu Malikov) 15 Mayıs 2007 tarihinde kaybetti. Altmış yaşında aramızdan ayrılan Şair (doğ. 3 Ocak 1947) *Abdullah Tukay* adına konan Devlet Ödülü'nün sahibiydi ve vefat ettiği yıl da Tatar edebiyatına katkıları dolayısıyla devlet madalyası ile ödüllendirilmişti. Tataristan'ın *Möslim* bölgesinde doğup eğitimini Kazan Devlet Üniversitesinde Tatar filolojisi okuyarak tamamlayan Şair, 1969'da *Çayan* dergisine katılmış ve 1983'ten ömrünün sonuna kadar burada çalışmıştır. İlk Şiir kitabı 1971'de büyük Tatar Őairi Hesen Tufan'ın sunuş sözüyle basılan Zölfet'in Őiirleri, her zaman eleştirmenlerin ve okurların yoğun

İlgisiyle karşılaşmıştır: *Utlı Bozlar, Adaşkan Bolıt, İķē Urman Arası, Yöregēmnē Bılbıl Çaktı...* Dünya edebiyatı klasiklerinden W. Shakespeare ve F. Schiller’in piyesleri de onun Tatarca çevirileriyle sahnelenmiştir (Zölfet 2007: 192).

Bu yazıda sunduğumuz *Adaşkan Bolıt* şiirinde de görüleceği gibi Zölfet’in cesur ve lirik bir dili vardır ve dizeleri Tatar şiir sanatına katkı olan buluşlarla doludur. Üzerinde derinlemesine edebiyat incelemeleri yapılmayı hak eden Zölfet’in şiirlerinden sadece birini ele almak istiyoruz. (Zölfet 1995: 37-39).

***

Bu şiir Çernobil nükleer santralin patlamasıyla başlayan çevre felaketi üzerinedir. 26 Nisan 1986 gününün ilk saatlerinde gece yarısı patlayan Çernobil nükleer santrali, Ukrayna’nın başkenti Kiev’in 140 km. kuzeyindedir. 1972’de kurulan Sovyet yapımı santral, o gece güvenlikle ilgili yapılan bir deney sırasında, bir anda denetimden çıkan reaktörün patlamasıyla dünyanın en büyük çevre felaketine dönüşmüştür. Bütün Avrupa kıtasını, Balkanları ve dolayısıyla Türkiye’yi içine alan çok geniş bir alan, patlamadan sonra oluşan ve içinde nükleer parçacıklar taşıyan bulutlarla kirlenmiştir. Bulutların Mayıs ayının ilk on günü boyunca ülkemizin de dahil olduğu alanı kapladığını, uydu görüntülerinden izlemek mümkündür (bk. Çernobil: ntvmsnbc).

Yeryüzünün çevre felaketine dönüşen Çernobil’in santral yangınına söndürme ve soğutma işlemi, çağının süper gücü olan Sovyetler Birliği için tam bir sınav halini almıştır. Yangından kat kat daha zor olanı ise nükleer temizlik ve arıtma sürecidir. Yıllar boyunca süren temizlik işlemlerinde milyonlarca asker görev almış, on binlercesi de nükleer kirlenmeye maruz kalmıştır. Sovyetler Birliği devlet yapılanmasının Çernobil reaktörü ile birlikte patladığını ve iflas ettiğini söylemek gerçeklikten uzak düşmez, sanırım. Zölfet de bu şiiri boyunca, tarihten gelen Rus ve Sovyet imgesini bulut mecazıyla birleştirmiş ve şiirin ortasında bir yerde bu bulutu da Çernobil’den ışılan nükleer atıklarla kirlenmiş felaket bulutuna denklemiştir.

ADAŞKAN BOLIT

1

Niçe yıllar buyı qorğaxsıdıq.
Cır hucasın sördök **yıraqlarğa**.
Tuğan buraznasın sağınuvdan
İğen çeçtë ul meñgëlëk qarğa.

2

Heyërlëge gëne bula kürsën...
kuçkıllanıp, dulap, tuğırılıp,
Yaltıratıp utlı qamçıların,
İl östëne kile qara bolit!

3

Su göllerë çumdı su astına,
Hıvırıldı dönya, ciller qaynar.
Şomlandılar ilnëñ çal qartları:
-Bu adaşkan bolit balaqaylar...

4

Cil taratıp attı kibennernë
Cırde qanatları sınğan Tulpar.
Yabıldılar terez qapqaçları.
Köl astına kümëldëler utlar.

5

Kilmëşek bër bolit yeşën bëlen
Kileçeknë bëznën yazıp quydı,
Şul yeşënge doğa kıla kıla,
Ata ulnı, ana kızını suydı.

6

Şomlandılar ilnëñ çal qartları:
-Gömërëne bulmadı tın könë!
Gël dehşetlë bolit bëznëñ öste,
Këm qarğadı bëznëñ gaziz ilnë?

7

Törlë tormış qorıp qaradıq böz,
Këşë siman yeşemekçë bulıp...
Gönah şomlığıday,

Östëbëzge

Kildë haman şul adaşkan bolıt.

8

Kön digenën gël tön bulıp çıqtı,
Cite almadık bëz hiçbër tañğa...
Nik keherlë bolıt kitmiy bëzden,
Layık miken elle soñ bëz aña?

9

Gël şifalı yañgır vegde itëp
Küterële ofıq artlarınnan.
Uzıp kite bolıt, yañgırını yuq
E bëz yeşer dönya
Aqtarılğan...

10

Bëznën hetërdege il qartları
Töşe indë şundıy qara şomğa.
E üzlerë këm soñ? Biş qat namaz,
Kör burazna, namazlık hem qomgan!

11

Bëzge nasıyp yañgır bolıtları
Suğaralar hamam çit kırlarını,
Këm vasiyet ittë beznëñ cirge
Çernobilnëñ afet yañgırlarını?

12

Şundıy bolıt bulıp cıyıla mı
Canıbızdan küterëlgen toman?
Cirnëñ yomğağında beznëñ ilkey
Adaşkan bër gigant bolıt sıman.

13

Tağın yana bolıt kildë öske,
Şifalı mı, hoday üzë bëlsën...
Huçkıllana, dulıy, tugarıla,
Heyërlëge gëne bula kürsën!

Elle niler üzgerër kük ilde,
 Zamannarnıñ tın-sulışı qaynar!
 Busı belki bėznėñ yañgır bulıp
 Bėznėñ qorğaxsıǵan cirge yavar...
 ...Haman bolıt kile bėznėñ öske...

1. *Niçe yıllar buyı qorğaxsıdık./ Cir hucasın sördėk yıraqlarǵa.
 Tuǵan buraznasın saǵımuvdan/ İǵen çeçtė ul meñgėlėk qarǵa.*

Şiirin ilk dizesindeki *qorğaxsı-* fiili “kuraklayıp kurumak” anlamıyla özellikle toprak için kullanılır. Nitekim alt dizede anılan *cir hucası* “toprağın sahibi”nin de uzaklara sürgün edilmesi topraktaki kuraklığın sebebidir. Buradaki topraklarından sürgün edilen köylü tasviri en çok Tatar millî tarihiyle bağlantılıdır. XVI. yüzyılda Tatar hanlıklarının birer birer alınmasıyla başlayan kırılma noktası yüzyıllar süren acı bir tarihi başlatmıştır. Topraklarından sürgün edilme, Tatar köylüsüne su kıyılarını yasak edip, iç bölgelere, ormanlara doğru sürme iradesini Çarlık yönetimi Sovyet Devrimine kadar sürdürmüştür. Şiirdeki “yer sahibini uzaklara sürme” ifadesinin böylesine derin bir siyasi bir anlamı da vardır: Yani yerinden yurdundan sürülen, siyasi ve hukuki bakımdan da toprağın, mülkün sahibidir. Oysa Rus tarihçiliği Tatar halkının tarihi varlığını, Tatar *etnogenezi*ni sadece Tatar adının yayıldığı Altın Ordu’ya indirmediği için, Tatarlara XIII. yüzyılda bu topraklara gelmiş yabancı bir halk demek yaklaşımını geliştirmişti. Buna karşıt gelişen Tatar millî tarihçiliği ise bölgede çok eski tarihten beri egemen olan İskit, Hun, Avar, Bulgar devlet mirasına sahip çıkmaktadır (bk. Zekiyev 2006).

Böylece şairin andığı, sürgün edilen Tatar köylüsü kendi topraklarının hasretiyle ebediyen erimeyen karlara ekin ekmek ister (*tuǵan buraznasın saǵımuvdan / igėn çeçtė ul meñgėlėk qarǵa*). Buradaki *tuǵan* sıfatının, daha çok *tuǵan tėl* “ana dili” *tuǵan avıl* “memleket, köy” gibi tamlamalarda kullanılan “içine doğulan, öz, yerli veya millî” anlamını, *burazna* “saban izi, çizi” sözüyle birlikte kullanmak bir yeniliktir. Böylece *burazna* “saban izi”, şairin yaptığı çağrışımla ana dili, memleket kavramları ile bir düzeye yükselmiştir: Ana dili veya memleket kadar kutsal özden olan saban izi... Sürülmesi mümkün olmayan, buz tutmuş topraklara ekin ekmek ise imkânsızdır. Bu ifadedeki *meñgėlėk qar* da Sibiryayı aklı getirmekte. Geçmeyen, bitmeyen kışlar, Rusya’nın ünlü soğuk havasını, sanırım biraz da siyasî bir çağrışımla birlikte getirir: “Ebedî kar” ve orada ekin ekmeye çabalayan sürgündeki köylü...

Şairin bu ilk dörtlükte Tatar, Rus, Sibiryaya gibi terimleri anmadan, sadece “toprak, uzaklara sürmek, saban izi, özlemek ve ebedî kar” gibi kavramlarla bu siyasi tabloyu çizebilmesi büyük başarıdır. Şiirin çizdiği tablolar arasında ilk bakışta kendi tarlasını özleyen ve soğuktan donmuş buz altındaki toprağa bildiği gibi ekin ekmeğe çalışan köylü vardır. Ama bu tablonun arkasını okuyunca yukarıda anılan çağrışımlar akla gelmektedir.

2. *Heyärläge gëne bula kürsën... / Hıçkıllanıp, dulap, tuğrılıp,
Yaltıratıp uthı kamçuların, / İl östëne kile kara bolıt!*

“Hayırlısı olsun inşallah” diye başlayan ikinci dörtlük güreleyerek gelen bir kara bulut tasviridir. Ülkenin üzerine doğru gelmektedir ve gökteki şimşekler ise adeta ışıldayan ateşli kamçılardır..

3. *Su göllerë çumdı su astına, / Hıvırıldı dönya, ciller kaynar.
Şomlandılar ilnëñ çal qartları: / -Bu adaşkan bolıt balakaıylar...*

“Su üstündeki çiçekler, nilüferler daldılar su altına”. Yani kendi özellikleriyle su üstünde yaşayan çiçekler, içgüdüleriyle su altına kaçmaktadır. Deprem gibi doğanın içinden gelen olağanüstü olaylar öncesinde, insanların duyamadığı sesleri duyan, büyük enerjiyi sezen hayvanların huzursuzlanıp bağırmaya başladığı bir tablo gözler önüne geliyor: Su üstündeki çiçekler su altına dalmakta. “Kavruldu dünya, rüzgârlar da kaynar kaynar hâlde yakıcı, kavrucu. Ülkenin çok gören, çok bilen yaşlıları ise kaygılı: Çocuklar bu, yolunu kaybeden, sapmış bir bulut”.

Bu ifadelerle siyasi tablodaki karanlık, sıkıcı atmosfer, gökyüzünü kaplayan bu bulutla fiziki bir karakter almıştır. Özellikle son dönemde çoğalmaya başlayan kıyamet senaryolu filmlerin canlandırdığı sahneler göz önüne geliyor.

4. *Cil taratıp attı kibennernë / Cirde kanatları sınğan Tulpar.
Yabıldılar terez çapkaçları. / Köl astına kümëldëler utlar.*

“Bir rüzgâr uçurmakta saman yığınlarını”. Bu samanların, hayvanların ve dolayısıyla üretken hayatın esas azığı olduğunu dikkate almalıyız. Nitekim saman yığınlarının hemen ardından bir at imajı geliyor: Yerde kanatları kırık *tolpar* yatmaktadır. Tatar, Başkurt, Kırgız ve Kazak destan metinlerinde *tulpar* diye anılan bu efsanevi atın, Eski Yunan mitolojisindeki *pegasus* ve İslam kültüründeki *burak* ile denkleştğini vurgulamalıyız. Şair Zölfet’in de başvurduğu *tulpar* imajında kanatları

kırk efsanevi at yerde yatmaktadır. Pencere kepenkleri kapanmıştır. Ateşler ise bu esen yellerle kül altına gömülmüştür. Bu üçüncü ve dördüncü kıtalarla şiirin bir kıyamet tablosunu ürpertici bir düzeyde tasvir ettiğini görüyoruz. Tatarların efsanevi atı *Tulpar* ise yüzyıllardır kanatları kırılmış halde yerde yatmaktadır.

5. *Kilměšek běr bolıt yeşen bēlen / Kileçeknē bēznēn yazıp kuydı,*
Şul yeşēnge doğa kıla kıla, / Ata ulnı, ana kıznı suydı.

“Yabancı, yeni türeyen bir bulut, yukarıda da anılan yolunu sapıtmış bulut, şimşekleriyle yazmaktadır halkın, ülkenin yazgısını. Bu şimşeklerin ve genelde kıyamet korkusuyla dualar okuyan babalar oğullarını, analar kızlarını kurban etmektedir, boyunlarını vurarak...” Burada şairin kutsal kitaplarda var olan Hz. İbrahim kıssasına atıfta bulunduğunu anlıyoruz. Tanrıya yaklaşma sınavında öz evladını kurban etmeyi kabul edecek kadar samimi inançlılar göz önüne getirilmekte. Tatarların yazgısını belirleyen bulutun ise yabancı olduğu, Tatarların göğünde sonradan türediği unutulmamalıdır.

6. *Şomlandılar ilnēñ çal qartları: / -Gömērēne bulmadı tın köne!*
Gēl dehşetle bolıt bēznēñ öste, / Kēm qarğadı bēznēñ gaziz ilnē?

Yine kaygılıdır ülkenin ihtiyarları: “-Hiç olmadı sakın bir günü, hep dehşetli bulut üstümüzde, kim lanetledi bizim aziz ülkemizi?”

7. *Törlē tormış qorıp qaradıq bēz, / Kēşē siman yeşemekçē bulıp...*
Gönah şomlıgıday, / Östēbēzge / Kildē haman şul adaşkan bolıt.

“Güzel bir hayat için çeşitli düzenler kurulmuştur. İnsan gibi yaşamak arzusuyla.” Burada *tormış* “hayat” ile birlikte kullanılan *kor-* fiili, Sovyet dönemindeki başlıca esas olan *sosyalizm koruv* fiilini çağrıştırmaktadır. Ardından gelen “*kēşē siman yeşemek*” arzusu da Sovyet devrimine katılan bütün Rusya halkları gibi Tatarların da ideali olmuştur. Çar’dan kurtulmakla başlayan bu devrimin yarattığı düzenin, ilk adımda, kendi halkı için idealist olan bu aydınları yok etmeye başladığına ise tarih tanık olacaktır. Şiir bu kıtayla birlikte tekrar siyasi eleştiriye geçmiştir: “Bir günahın uğursuzluğu gibi üstümüze çökmüştür hep bu yolunu kaybeden bulut.” Buradaki çağrışımla yolunu kaybeden, şaşırılmış düzen ile şiirin esas olan bulut imajı eşleşmiş gibidir. Kendisinden bereketli yağmurlar beklenen bulut (*Sosyalist Sovyet devrimi?!*) yolunu kaybetmiştir.

8. *Kön digenën gël tön bulıp çıktı, / Cite almadık böz hiçbër tañğa...*

Nik keherlë bolıt kitmiy bözden, / Layık miken elle soñ böz aña?

9. *Gël şifalı yañğır vegde itëp / Küterële ofıq artlarınnan.*

Uzıp kite bolıt, yañğırı yuk / E böz yeşer dönya aqtarılğan...

Atmosferin eleştirisi bu kıtalarda sürmektedir. Siyasi çağrışımlara hep açık bir bulut yakınması: “Gün dediğin de hep gece oldu çıktı, çıkamadık biz hiçbir tana, sabahlara.. Niye bu kahırlı bulut gitmez bizim üstümüzden, layık mıyız ki biz buna? Hep şifalı yağmurlar söz verip yükselir ufukların ardından.” (Aydınlık bir gelecek, insan hakları, hakların ve halkların eşitliği yönünde sözler veren sosyalizm değil miydi bu?..) “Oysa bizim yaşadığımız dünya alt üst olmuş.”

Sovyet Devrimini sevinçle karşılayan birçok aydından birisi olan Alimcan İbrahim, Çar’dan kurtulduklarının onuncu yılında “*Tatar medeniyeti nindiy yul bëlen baraçak*” başlıklı çok ilginç eserinde, Sovyet Sosyalizmi ile Ruslaşmayı ayırarak Ruslaşma yanlılarını ağır biçimde eleştirmekteydi (bk. Öner 1997). Yeni düzenin ateşli savunucusu A. İbrahimov, aynı zamanda samimi bir Tatar kültürçüsü olduğu için Stalin’in büyük takibatından ve sözde yargılama (*repressiya*) sürecinden kurtulamamış ve rahat yatağında vefat etmemiştir (bk. Öner 2001). Şairimiz Zölfet’in “*böz yeşer dönya aqtarılğan*” diye işaret ettiği gibi Sovyetler Birliğinin altı üstüne getirilmiştir. 1917’de inanılan ideallerde samimi olanlar 1937-38’de yaşanan ideolojik temizlikte ortadan kaldırılmış veya sindirilmiştir.

10. *Bëznën hetërdege il kartları / Töşe indë şundıy kâra şomga.*

E üzlerë këm soñ? Biş kat namaz, / Kör burazna, namazlık hem komgan!

“Bizim anılarımızdaki ülke ihtiyarları düşmekte böylesi bir kara kaygıya. (Lanetli kara bulutla gelen atmosfer!) Oysa kendileri kim ki? Günde beş vakit namaz, bereketli saban çizisi, namazlık ve ibrik!”

Hayvancılığa, ekinciliğe dayalı mütevazı hayat, eski Tatar toplumuna özgü, Müslümanca bir tevekkülü anlatmaktadır. Artık Tatarların hatırasında kalan bu mütevekkil yaşantı, namazlık ve ibrik gibi etnografik malzeme ile temsil edilmekte. Burada ilahi adalete hiç değilse bir sitem duyuluyor. Şairin tarihî yazgıya sitemini açıklayalım: Bu lanetlenme layık mıdır, mütevazı ve tevekkül sahibi Tatar ihtiyarlarına?..

11. *Bězge nasıyp yañğır bolutları / Sugaralar haman çit kırlarını,
Këm vasiyet ittë beznëñ cirge / Çernobilnëñ afet yañğırların?*

“Bize nasip yağmur bulutları, sulamaktadır daima yabancı kırları, kim vasiyet etti bizim toprağımıza Çernobil’in afet dolu yağmurlarını?” Tatarlara nasip bulutların yabancı toprakları sulaması imajı, aslında petrol zengini olan Tataristan topraklarının kendi iktisadi gücüne layık bir refaha erişmeden kalmasını akla getirmektedir. SSCB’nin dağılması sürecinde kısmen dünyaya açılmaya başlayan Tataristan’ın başkenti Kazan’ın gelişmişlik düzeyi, ülkenin batısındaki Moskova, St. Peterburg, Kiev, Volgograd, Yekaterinburg gibi kentler ayarında değildi. Sovyetlerin dağılmasından sonra Kazan’a, Tataristan’a ilk gidenler burada adeta XX. yüzyılın yaşanmadığını gözlemlemişlerdir. Oysa aynı ülke ve Kazan kısmen açılmanın yaşandığı Sovyet sonrası dönemde çok büyük bir hızla gelişebilmiştir. 2005 yılında kuruluşunun 1000. yılını uluslararası çapta kutlayan şehir ve Tataristan dünya uygarlığındaki varlığını ısrarla göstermiştir.

Şifalı yağmur bekleyen topraklar Çernobil’in afet yağmurlarını yaşamıştır. Adını dünyaya bir çevre felaketi olarak duyuran enerji santrali ise Sovyet nükleer teknolojisinin ürünüdür. Şiirde yapıla gelen siyasi eleştirili çağrışımlar, Çernobil ile patlayan bir düzende birleşmiş gibidir. Adeta Çernobil ile birlikte patlayan Sovyet ülkesidir.

12. *Şundy bolıt bulıp cıyıla mı / Canıbızdan küterëlgen toman?
Cirnëñ yomğagında beznëñ ilkey / Adaşkan bër gigant bolıt sıman.*

“Ruhumuzdan yükselen sis, duman, böyle bir bulut olarak birikmekte mi?” Sovyet halkı veya özel olarak Tatarlar anılmasa da söylenen “canımızdan yükselen duman” imajı, için için yanan, eleştiren insanların acısı olmalıdır. Dünyanın en büyük çevre felaketine yol açan Çernobil bulutu da böylece Sovyet insanların ruhlarından yükselip biriken sislerin bulutu mudur?

Şair Zölfet’in Çernobil bulutunu düşünürken yarattığı en çarpıcı buluşlardan birisi ise şu son iki dizede gözler önüne seriliyor: “Yeryüzünün düğüm noktasında (kutup dairesinde) bizim sevgili ülkemiz yolunu kaybeden bir devasa bulut gibi”. Şiirin doruğa çıktığı bu buluşla, bu dizelere kadar tasvir edilen “yolundan sapmış bulut” imajı dünyanın tepesinde gezinen bir bulut halindeki SSCB haritasıyla biçimsel olarak eşleştirilmiştir.

Stalin dönemi ideolojik baskılar (*repressiya*) sürecinde Lenin’in samimi öğrencileri olarak devrime katılan, başta Tatar asıllı Sultangaliev olmak üzere aydınlara karşı sorgu ve suçlama olarak hep bu “sapmış=*adaşkan*” olmaları ithamı yapılmıştır. Onlarsa işkence şartlarına rağmen, sosyalizme ve devrime bağlı oldukları yönünde yanıt vermektedir. Bu Sovyet tarihi boyunca “*adaşkan*” haldekiler görevlerinden tasfiye edilmiş, düzen dışına itilmiş ve uydurma mahkemelerde yargılanıp idam edilmiş, sürgüne yollanmıştır. Şimdi ise Çernobil ile patlayan bu felaket düzeni, dünyanın her tarafına yayılacak gibi duran, yolundan sapmış bir bulut olarak dünya haritasında görülmektedir. Sovyet tarihinin finalinde, sapmış olanların bu ortadan kaldırılan ve halkını derinden sevmiş olan samimi aydınlar değil, bizzat düzenin ta kendisi olduğu görülmektedir.

(Kaynak: <http://www.theodora.com/maps/new8/ussr>)

Çernobil faciasının bulutlarıyla eşleştirilen bu SSCB haritası, içinde milyonlarca Türk soylu dildeşimizi, kardeşimizi barındırmış olması ise Türkiye Cumhuriyeti için bambaşka bir dramdır. Şairin ifadesiyle “yolunu sapıtan bu devasa bulut” hatırlanacağı gibi dünyanın en büyük topraklarına sahip ülkesiydi ve sınırlarımızın hemen bitişiğindedi.

13. *Tagın yana bolıt kildë öske, / Şifalı mı, hoday üzë bëlşën...*
Huçkıllana, dulıy, tugarıla, / Heyërlëge gëne bula kürsën!
14. *Elle niler üzgerër kük ilde, / Zamannarıñın tun-sulışı kaynar!*
Busı belki bëznëñ yañğır bulıp / Bëznëñ qorğaksığan cirge yavar...
...Haman bolıt kile bëznëñ öske...

Şiirin bitişi iyimser biçimde ve dualarla yapılmıştır. Çernobil’i de Sovyet devrini de içeride yaşayan şair, yeniden yapılanma ve açıklık siyasetini de (*perestroyka* ve *glasnost*) gözlemlemektedir: “Yine bir bulut geldi üstümüze, şifalı mı, Tanrı bilir... Gürüldüyor, kopup uçuyor, hayırlısı olsun inşallah! Daha neler değişir gibi ülkede, çağın nefesi kaynar! Bu belki bizim yağmur olarak, bizim kuraklamış topraklara yağar... Hep bulut gelir bizim üstümüze...”

Çağın sıcak nefesini ensesinde duyan Sovyet devleti XX. yüzyılın sonunu göremedi, yüzyıla, insanlığa çok şey vaat eden, ancak özellikle insan özgürlüğünü kısıtlayarak kapalı bir ideoloji devletine dönüşen SSCB, düşmanları tarafından değil, bizzat kurucu örgütü olan Sovyetler Birliği Komünist Partisi tarafından dağıtılmıştır. Ülkede devletin ta kendisi demek olan bu partinin son başkanı Mihail Gorbaçov da tarihteki yerini böyle almıştır. Bugün ülkesinde pek seilmeyen ancak dünya tarihinde bambaşka bir yeri olan son Sovyet liderinin başlattığı değişim siyaseti şair Zölfet’in “*elle niler üzgerër kük ilde*” ifadesinde ihtiyatlı bir iyimserlikle karşılanmıştır. Kuraklıktan çatlamış topraklar ise hep yağmur beklemektedir.

Kaynaklar

Çernobil: <http://arsiv.ntvmsnbc.com/news/244608.jpg>

Öner M. (1997), Bir Tatar Bolşeviğinin Ana Dili Mücadelesi. *Türk Dili*, Sayı 546, 551-557.

Öner M. (2001), İdil-Ural’dan Bir Aydın: Alimcan İbrahim (1887-1938). *Türk Yurdu*, cilt: 21, Sayı 169, 58-61.

<http://www.theodora.com/maps/new8/ussr>.

Zekiyev M. (2006), Türklerin ve Tatarların Kökeni (çev. Ahsen Batur) Selenga Yay. İstanbul.

Zölfet (1995), *İkë Urman Arası*. Ėssë, şığırler, cırlar, poemalar. Kazan. Tatarstan Kitap Neşriyatı).

Zölfet (2007), Dölfet Gosman ulı Malikov, Kazan Utları 2007, sayı:6, 192.